

ACC. N:R M. 9268: 1-39.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Fil. dr. Ingemar Ingmars*
Härad: *Bara* Adress: *Lund*
Socken: *Burslö, Tottarp, Gårslöv* Berättat av: _____
Uppteckningsår: *1943.* Född år _____ i _____

Danser från 1850-talet och senare.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 9268: //

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Då upptecknaren i över 20 år utfört folkmälsundersökning å område^t och därvid samtalat med en stor del av de äldre, kan endast ett fåtal meddelare uppgivas. Dock böra nämnas: Änkan Kerstin Andersson Tottarp, f. 1836 d. 1928 dotter till en bonde och riksdagsman, Anders Nilsson i Tottarp; änkan Hanna Persson, Burlöv. f. 1851 /bonddotter/, arbetaren Lars Lundin, Kabbarp i Tottarp, f. 1870, har sedan barndomen utfört dansmusik å harmonika; *upptecknarens* moder, fru Malin Holmström, Hvilan i Tottarps sn, f. där 1872, d. 1938, godkännare av ortens gamla danser och dansmusik - Dessutom upptecknarens egna erfarenheter och iakttagelser ifrån folkets dansnöjen.

Allmän anmärkning: De danser som här nedan omnämnas ha i allmänhet förekommit under tiden omkr. 1850-1900, för vissa av dem ett stycke in på 1900-talet, men alla

M. 9268:2.

2

Landskap: Skåne Upptecknat av: Fil. dr. Ingemar Ingers,
Härad: Bara Adress: Lund
Socken: Burlöv, Tottarp, Görslöv m.fl. Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i
Amne: Danser Svar på frågelista nr lll

ha icke förekommit samtidigt. Den ungefärliga tidpunkten när en dans tillkommit eller försvunnit nämnes för varje särskild dans.

Med ordet dans avses dels danstillställning, dels särskilt slag av dans, dels den dans som för tillfället dansas eller skall dansas, dels ock den som man dansar med /moitié/ "Ack, här ligger jo min dans" yttrades en gång av en som gjorde visit i ett hus, där en flicka låg sjuk, som han dansat med på ett "höstgille" några dagar förut.

Vals Man sade vanligtvis "dansa vals". Valsa användes mest i annan bemärkelse: löpa, springa runt. Vals har dansats under hela 1800-talet och har aldrig varit bortlagd. Några benämningar på särskilda valser med avseende på danssättet ha knappt förekommit utom "gammeldasvals" som avser vals till någon gammal melodi, dansad i hurtigt tempo. Man kunde också tala

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

ACC. N:R

M. 9268:3.

LUNDS UNIV.

FOLKMINNES-

ARKIV

om "slätta valsa" = släta valser, d.v.s. valser med jäm-

na, långt utdragna toner. Det är osannolikt att valsen

vunnit spridning med kännedomen om notskrift. De flesta

melodier spriddes efter gehör, till fiolmusik eller sång.

Ibland de efterfrågade vals-slagen är Bostonvals ett mycket

sent begrepp /början av 1900 talet/ och hör knappt till

den folkliga dansen. Man sade omkring 1910 ibland s.k.

herrschaftsfolk, "dansa boston" i st.f. "dansa vals" men

detta uttryck förekom inte ibland allmogen. "Boston" är

en numera åter bortlagd benämning.

Hoppvals var en under 1800 talet förekommande avert av

valser men jag har aldrig sett den utföras och kan så-

ledes icke beskriva den. Men själva namnet har jag upp-

taigt i min ordsamling över målet i Bara härad å Lands-

målsarkivet i Lund.

Andra benämningar på valser avse själva melodien.

1. *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud.

M. 9268:4.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Fil. dr. Ingemar Ingers
Härad: Bara Adress: Lund.
Socken: Burlöv, Tottarp, Görslöv m.fl. Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

Ämne: Danser

Svar på frågelista nr lll.

icke danssättet, t.ex. "Klunkevalsen", /lär vara en av de äldsta/. "Bengt handlares vals" /detta namn har jag hört användas om två olika melodier/, "Kersti på Lybeck", "Ola Nels' vals i Hjärup", "Almgrens vals" och "Sista valsen på Alnarp", Den sistnämnde, som i Malmö kallades Möllevångsvalsen och på andra orter Resedavalsen, lär vara komponerad i Hörby i mellersta Skåne omkr. 1870 av en viss Rudolf Ekman. Skulle någon av dessa valsmelodier önskas, kunna de senare anskaffas.

Till somliga valsmelodier sjöng man en text till de första takterna eller första repriserna, detta för att lättare känna igen resp. melodi eller också för att kunna sjunga melodien om man icke hade spelman till hands. Således sjöng man till Bengt handlares vals följande ord:

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

ACC. N:R M. 9268:5

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ja stoppar min dyna så full me fjär, så full me fjär,
ja så full me fjär,

Så breder ja fram den för kärasten min
för allra kärasten min.

Till denna valsmelodi som i hela Skåne var mycket populär /enl. uppgift från Torna härad som jag hörde 1917 skulle den vara "över hundra år gammal"/ funnos flera andra texter. I Vallkärra i Torna härad sjöng man:

"Känner du gamle Jins Annersen" /medd. 1919 av ett hembitråde/, i Skarhult i Frosta härad:

"Ja e den fäste po alla kalas".

Den s.k. "Ola Nels vals i Hjärup" /Uppåkra sn/ hade denna text:

"Kom unge, Kom raske, Kom följ mig i dans
för dig så giver jag den gyldene krans.

M. 9268:6

6

Landskap: Skåne Upptecknat av: Fil. dr. Ingemar Ingers
Härad: Bara Adress: Lund
Socken: Burlöv, Tottarp, Görslöv
m.fl. Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

Ämne: Danser

Svar på frågelista nr lll.

Den kransen du giver den törs jag ej ta
förrän jag får frågat min moder och far.

Ja fråga din fader så mycket du vill
för mitt unga hjärta skall höra dig till".

Man dansade också vals till melodien "Kom lilla flicka valsa me mej"
som enligt uppgift av två personer födda 1833 och 1836 var populär
redan i deras ungdom på 1850-talet. Man sjöng då den vanliga texten
till melodien. - På 1870- och 80-talen dansades vals till en kärleks-
visa "Och långt ner i dalen där björken står vit".

Polka. Skillnaden mellan polka och polska iakttogs här.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

ACC. N:R M. 9268:7

7
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Polka går i 2/4 takt och blev införd på orten omkr. 1860, men polska går i 3/4 takt och är av okänd ålder. Man sade vanligtvis "polka" men i äldre tid förekom också "polkett", uttalat "polkét," men detta verkar gammalmodigt. Ursprungligen tryckta melodier till polka har nog förekommit, men också rent folkliga melodiskapelser. Med olika namn på polka avsägs vissa melodier, icke något speciellt danssätt. En mycket populär melodi var den s.k. "Helsingborgspolkan" /från 1870-talet?/ En annan melodi kallades "Udställningspolkan" och sades ha kommit från Stockholmsutställningen 1897, men samma melodi har jag på Själland hört till Rheinländer. En polkamelodi som var mycket vanlig från sekelskiftet och en tid framåt, var den s.k. "Assistentapolkan" som plägade utföras å orgel eller piano av dem, som annars icke kunde spela. /Namnet antagl. därav

M. 9268:8.

8

Landskap: Skåne Upptecknat av: Fil. dr. Ingemar Ingers
Härad: Bara Adress: Lund
Socken: Burlöv, Tottarp, Görslöv Berättat av:
m.fl.
Uppteckningsår: Född år i

Ämne: Danser

Svar på frågelista nr 111.

att den spelades av mjölk-kontrollassistenter, när de på tjänstgöring besökte olika gårdar och de blev ombedda att spela något. Denna melodi går under ett flertal olika benämningar på skilda orter, såsom "Kalle Johansson" och "Är du vaken Jöns" /den senare i Norrland/. Den lär vara av amerikanskt ursprung.

Liksom till valsmelodier hade man också texter till vissa polkamelodier, t.ex. följande /från 1880-talet?/

"Tänk nu om Smithen dör och brännevinet det tar slut
då får vi dricka drank likasom förut".

Nya polkamelodier tillkommo ännu ett stycke in på 1900-talet, t.ex. Klackjärnspolkan med 4 reprisar. Den lär ursprungligen ha varit publicerad, men spriddes efter gehör och blev mycket populär.

lyh endast ovanstående uppgifter!

ACC. NR M. 9268:9

9
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Avarten till polka äro Fingerpolkan, Möllaredansen och Kreutz-polkan som behandlas nedan var för sig. Samtliga dessa har jag sett utföras ännu omkr. 1920, men de voro då sällsynta. Polkan var omodern omkr. 1920 och spelades mera sällan, men denna livliga och taktfasta dans var dock fortfarande omtyckt och har sedermera le-
vat upp igen.

Galopp var sällsynt bland allmogen men förekom ibland ortens medelklass, där den dansades dels ss. självständig dans, dels ss. avslutning på Kadriljen. Hos allmogen förekom i stället en dans i galöpptakt som kallades Köra te Sårslöv varom mera längre fram.

Anm. I nordvästra Skåne, t.ex. i Norra och Södra Åsbo härader förekom däremot galopp ss. folklig dans. Den uttalades där "galepán /förändring av "galoppad"/

M. 9268:10.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Fil. dr. Ingemar Ingers
Härad: Bara Adress: Lund
Socken: Burlöv, Tottarp, Görslöv, m.fl. Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

Ämne: Danser

Svar på frågelista nr lll.

Masurka kom i bruk på 1850 talet och höll sig kvar till århundradets slut men blev på 1900 talet mera sällsynt, dansades dock någon gång ännu på 1920 talet. Förekomsten av denna och andra äldre danser berodde på om musikanten som utförde dansmusiken kunde spela en eller flera mazurkor, men när ingen längre spelar en viss dans, så dansas den heller icke. Mazurka uttalades i ortens mål masyrka. Den dansades utan turer och liknade till utförandet en mycket hastigt utförd gammalvals. Betecknande för mazurkan är också den sneda kroppsställningen kavaljeren intager och de ständigt återkommande stampningarna för att markera takterna. Flera vackra folkliga mazurkamelodier ha förekommit men ha ofta blivit ratade av insamlare av folkmusik /så t.ex. finnes ingen enda sådan i Nils Anderssons samlingar av Skånska melodier i bd XIV av Svenska Landsmål. Från det område som här behandlas

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

ACC. NR M. 9268: //

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

har Nils Andersson alls icke samlat några melodier vilket är anledningen till att upptecknaren när tillfälle gives uppehåller sig vid dessa/. Två á tre melodier till mazurka torde ha varit för denna och karakteristiska: andra äro gemensamma med Torna och Färs härader.

Hambo är icke något på orten folkligt namn. Man sade förr alltid polska och därmed avsågs samma dans, som numera kallas "hambo" med den skillnaden att i polska /även köre-polska/ släppte man icke varandra såsom i hambo, utan höll varandra om livet hela tiden. Hambo kom in i början av 1900 talet, sannolikt genom elever vid folkhögskolan och lantmannaskolan Hvilan och Alnarps lantbruksinstitut, som ligga på kort avstånd från varandra. Då kom det nya dans-sättet in, det nya namnet och åtskilliga från övre Sverige importerade melodier till hambo, såsom "Jänta å ja", "Hipp

M. 9268:12.

Landskap: Skåne
Härad: Bara
Socken: Burlöv, Tottarp, Görslöv
m.fl.
Uppteckningsår: Född år i

Upptecknat av: Fil. dr. Ingemar Ingers
Adress: Lund
Berättat av:

Ämne: Danser

Svar på frågelista nr lll.

och hopp" m.fl.

Se vidare under polska och körepolska.

Scottisch förekom icke ss. allmogedans här på orten men har funnits ss. sällskapsdans hos medelklassen i senare hälften av 1800 talet och uttalades skottisch. Men i Landskronatrakten synes scottisch ha förekommit ss. allmogedans /Onsjö och Rönnebergs härader/. En äldre kvinnlig anförvant till mej hade av musikdirektör John Enninger lärt en gammal och synnerligen melodiös schottisch som kallades "Enningens schottisch". Den torde nu vara mest bortglömd och jag tror mig vara en av de få som minns den. Den håller 4 repriser. Enninger var född i Annelöv i Onsjö härad 1844 och var son till en allmogespelman. Han hade troligen lärt sig denna melodi på sin hemort. Angåen-

ACC. N:R M. 9268:13.

13
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

de förekomsten av schottisch ss allmogedans i denna del av Skåne torde andra meddelare kunna giva bättre besked. Anmärkning: På vissa orter i landet användes "Schottis" felaktigt ss. beteckning för pas de quatre. Denna senare dans kallades här på orten palekatt. Jfr. nedan

Rheinländen uttalades här Ringländaren. Detta uttal förekom också i Malmö. Den kom troligtvis i bruk på 1870 talet men var sällsynt redan i början av 1900 talet. Självt har jag endast sett den utföras i Danmark och hos släktingar som från Danmark medfört traditionen. - En tjänsteflicka i mitt hem sjöng i början av 1900 talet följande ord till "Ringländaren":

"Ett två tre och fyra och fem
nu e min fästeman kommen igen
hoppsan sa, de va bra

M. 9268:14.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Fil. dr. Ingemar Ingers
Härad: Bara Adress: Lund
Socken: Burlöv, Tottarp, Görslöv m.fl. Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

Ämne: Danser

Svar på frågelista nr lll.

nu ska vi dansa te ljusan da".

Polonäs förekom alls icke bland allmogen men förekom hos ortens medelklass, t.ex. bland familjerna på Alnarp, i form av s.k. promenadpolonäs, när man började dansen för aftonen.

Kadrilj. Uttaldes Kadrill såväl hos allmogen som herrskapsfolk, hos de senare någon gång "Kvadrill", en utläsningsform från den franska skrivningen "quadrille". Kadrillen torde ha inkommit på 1790 talet att döma av ett uttalande i J.F. Svananders avhandling om Bara härad på denna tid /Tryckt i Utdrag i Hazelius Ur de nordiska folkens lif, I, s. 21 ff., se särskilt s. 28 nederst/. Författaren till denna avhandling var hemmahörande i Hyby socken av Bara härad. Av en gammal man som var född i Tottarps socken 1838 hörde jag att ordet

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

ACC. N:R M. 9268:15

15
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kontradans fordom förekommit ss. annat namn på kadrill;
kadrill var likväl det vanligaste. Kadrillen höll sig genom
hela 1800 talet men blev i början av 1900 talet mera säll-
synt. Den torde i stort sett ha upphört att dansas på 1920
talet, men ännu finnas många både äldre och medelålders
personer som fullt behärska danssättet. Vid en julfest som
av Bara hembygdsförening anordnades i Burlöv 1941 föreslogs
att man skulle dansa kadrill. En mycket lyckad kadrill ut-
fördes efter det för orten traditionella danssättet och
till musik av en gammal byspeleman.^{x/} Angående kadrillens
förekomst i början av 1900 talet kan jag meddela:

År 1911 bevistade jag som barn ett bröllop å Tott-
arp nr 4 då en släkting till mig gifte sig med en dotter
till lantbrukaren och kyrkovärden Jöns Jönsson. Då dansa-
des kadrill på kvällen, vari samtliga närvarande vuxna
personer deltog.

M.9268:16

Landskap: Skåne Upptecknat av: Fil. dr. Ingemar Ingers
Härad: Bara Adress: Lund
Socken: Burlöv, Tottarp Görslöv Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

Ämne: Danser

Svar på frågelista nr 111.

Vid en skolutflykt, som skolbarnen i Tottarp företogo 1913 till en skog i Torna Hällestad, medföljde åtskilliga av barnens föräldrar." På en dansbana i skogen dansade dessa en kadrill som med stort nöje åsågs av barnen. En gammal fiolspelare skötte musiken. Spelmannen var hemmahörande i Hällestad men melodien han spelade var densamma som i min hemort var den vanliga.

Sommarn 1915 medföljde jag några kamrater till en bröllopsgård i Nordanå, Görslövs sn för att enligt en då ännu gängse sed vara med och ropa "brudparet fram". Vi tillätos välvilligt att stå i öppningarna till det stora tältet i trädgården, som för tillfället var uppfört, och åse dansen. Då dansades en av de största kadriller jag någonsin sett

x

Det skall tilläggas att dansen var improviserad och icke i förväg inövad. ~~Syn endast ovanstående uppgifter!~~

ACC. N:R M. 9268:17

17
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

med väl 100 deltagare.

I mitt hem som var folkhögskolan Hvilan i Tottarps socken hade jag tillfälle både äse och deltaga i kadrill långt in på 1920 talet. Årligen anställdes festligheter för personalen dels i slutet av oktober och dels på tretton-afton. Personalen som var av allmogehärstamning bestod av vaktmästaren med familj, hjälphustrun, städerska, hushållerskan och jungfruarna, som dansade kadrill enligt det på orten gängse sättet. Musiken utfördes därvid på dragspel av den förutnämnde Lars Lundin, som själv kunde spela två kadriller, varav den ena var vanligast och därför kallades "Den vanlie kadrillen". Denna melodi är vanlig i hela Sydsååne. Enligt en annan uppgift som jag dock icke fått bestyrkt skulle denna melodi kallats "Svedalakadrillen". - I min slåkt dansades också kadrill vid julbjudningar och vid större fester såsom bröllop o.d. Då större de-

M. 9268:18.

18

Landskap: Skåne
Härad: Bara
Socken: Burlöv, Tottarp, Görslöv m. fl.
Uppteckningsår: Berättat av:
Född år i

Ämne: Danser

Svar på frågelistan nr 111.

len av min släkt stammar från Färs härad hade den medtagit traditionen därifrån. Jag kunde inte konstatera någon avvikelse i kadrillen, sådan den utfördes av mina äldre anhöriga /mina morföräldrar födda 1840 och 1846 och deras syskon och kusiner m.fl./ och av allmogefolk i Torna och Bara. Däremot kände man i min mödernessläkt ännu flera kadrillmelodier än dem som på min hemort annars voro gängbara.

I kadrillen kunde hur många personer som helst deltaga, men det skulle vara ett jämt antal par, så att varje par hade sin vis á vis. Minsta antalet par var 4, alltså 8 personer. Ibland kunde antalet par vara flera på rummets långsidor än på kortsidorna, om rummet hade avlång form. Medan man bjöd upp till kadrill och ställde upp sig spelade musikanten en eller två repriser. Sedan man bjudit upp skulle man också kom-

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

ma överens om vem man skulle ha till vis á vis. Man ställde upp sig på alla fyra sidorna i rummet. Så skulle man också komma överens om vem som skulle vara premiären och sekonden. Dessa uttryck begagnades naturligtvis inte ibland allmogen, utan man kunde uttrycka sig så här: "Nu börja vi å stöda, å sin e de för tur". De som "börja å stöda" är detsamma som premiären. Vid uppställningen stå kavaljererna till vänster om damerna. Kadrillen har sju olika turer om man räknar med olika ställningar i dansen, men åtskilliga av dessa turer kunna upprepas.

Första turen är den s.k. stora rongen /el. rängen/ eller stora rongen. Då ta alla paren i ring och dansa med-
sols ett halvt varv långsamt runt, varpå man vänder tillbaka till sina platser för uppställningen. Därpå följer nästa tur som kallas stöden eller att stöda, varvid de dansande på motsatta sidor gå emot varandra, nigande och bugande. Sedan man mötts, vänder man tillbaka, men då går kavaljeren till höger om sin dam, men de släppa inte sitt föregående handtag, och

M. 9268:20

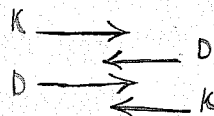
Landskap: Skåne Upptecknat av: Fil. dr. Ingemar Ingers
 Härad: Bara Adress: Lund
 Socken: Burlöv, Tottarp, Görslöv, m.fl. Berättat av:
 Uppteckningsår: Född år i

Ämne: Danser

Svar på frågelistan nr lll.

då håller alltså kavaljeren armen framför bröstet. Först stöter premieren d.v.s. de par på motsatta sidor som blivit utsedda att "börja ä stöda" eller "stöda fyst" /först/.

Medan ännu samma repris spelas, stöter sekonden. Därpå vidtager figurén /att"figurerar"/. Nu börjar premiären att figurera. Man släpper varandras händer och går först emot varandra men ryggar tillbaka på halva vägen och går baklänges tillbaka. Nästa gång går man emot varandra så att man kommer att byta platser, varvid de dansande passera mellan varandra, vilket här åskådliggöres med pilar

Nu mötes man åter igen på halva vägen men går baklänges tillbaka, varpå man liksom förut går mellan varandra tvärs över golvet så att man kommer tillbaka till sina plat-

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

ACC. NR M. 9268 21.

21
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ser. Under figuréen, som utföres med trippande steg, kunna rörelserna vara rätt individuella. Herrarna hålla sig i rockflikarna och damerna uppe i kjolarna. Man skjuter än högra och än vänstra axeln fram. Enstaka hopp och krumsprång förekomma också.

Samma par, som figurerat, dansa omedelbart nästa tur som jag inte hört någon särskild benämning på men som består i att kavaljererna för ett ögonblick byta damer. Kavaljererna klappa ett tag i händer, ta damerna om livet och snurra dem runt varpå var och en skjutsar sin dam i väg till kavaljererna på motsatt sida.

När damerna mötas mitt på golvet, räcka de varandra händerna men släppa varandra strax. Sedan man kommit över till motsatt sida blir det på nytt handklappningar av kavaljererna, varpå de snurra damen runt ett tag och skjutsa henne i väg till den rätte kavaljeren.

M. 9268:22

22

Landskap: Skåne Upptecknat av: Fil. dr. Ingemar Ingers
Härad: Bara Adress: Lund
Socken: Burlöv, Tottarp, Görslöv Berättat av:
m.fl.
Uppteckningsår: Född år i

Ämne: Danser Svar på frågelista nr lll.

Nu är det sekondens tur att dansa. Man "stöder" såsom förut beskrivits, först sekonden och därpå premiären medan samma repris spelas. Därefter håller sig premiären stilla och står antingen och väntar eller sitter på bänkarna och vilar sig. Sekonden figurerar och byter damer på alldeles samma sätt som premiären förut gjort.

Nu är första huvudavdelningen i kadrillen färdig, och nu kommer den s.k. Harranas tur /herrarnas tur./ Alla kavaljererna dansa i ring långsamt ett halvt varv framåt och sedan tillbaka igen. Under tiden stå damerna stilla på sina platser och klappa långsamt i händerna i takt med musiken. Sedan kavaljererna återkommit till sina platser, dansar var och en på stället runt några varv med sin dam. Denna tur kallas vär me sin.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Nu återkomma samma turer som förut blivit beskrivna:
Premieren stöter och omedelbart därpå sekonden: premieren
figurerar och byter damer. Sekonden stöter och omedelbart
därpå premiéren; sekonden figurerar och byter damer. Detta
är den andra huvudavdelningen. Den åtföljes av damernas tur.
Alla damerna ta i ring och dansa långsamt ett halvt varv
framåt och sedan tillbaka. Under tiden stå herrarna stilla
på sina platser och klappa långsamt i händerna i takt med
musiken. När damerna återkommit till kavaljererna, dansas
runt på ställe några varv /=vär me sin/.

Därpå återkomma de förut beskrivna turerna: "Stöd" av
premiéren och sekonden: figuré m.m. av premiéren; "stöd" av
sekonden och premiéren och figurée m.m. av sekonden. När
dessa turer äro dansade, tar alla i ring och dansa liksom
i kadrillens början stora rongen /stora rongelen/. När denna
är slut, spelas omedelbart köra te Särslöv, som dansas av

M. 9268:24

24

Landskap: Skåne Upptecknat av: Fil. dr. Ingemar Ingers
Härad: Bara Adress: Lund
Socken: Burlöv, Tottarp, Görslöv
m.fl. Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

Ämne: Danser Svar på frågelista nr 111.

samtliga par var för sig. /se särskild beskrivning/. Utanför allmogen förekom vanligtvis galopp såsom avslutning på kadrillen. När man dansat slut tackade kavaljeren sin dam och därpå tackade varje par sin vis á vis.

I slutet av 1880 talet och början av 1900 talet dansades 1 á 2 kadriller samma kväll, men tidigare dansades den oftare. Kersti Andersson från Tottarp, som var född 1836 uppgav att i mitten av 1800 talet var "vär å värann dans kadrill" varmed menades att den förekom lika ofta som vals eller polka senare. Kadrill dansades mest inomhus, men den har även förekommit sedan utedansbanor kommo i bruk. I äldre tid voro alla dansanta fullt kunniga i utförandet av kadrillen isynnerhet som den ännu vid slutet av 1800 talet hörde med till dansprogrammet. Sedermera var det mest me-

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

ACC. NR M. 9268:25

25
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

delålders och äldre personer som behärskade dansen. Men ännu omkr. 1915 kunde de flesta av "jungfrurna" där hemma dansa kadrill, isynnerhet de som voro bonddöttrar eller tjänat hos bönder. Kadrill förekom annars ibland alla samhällsklasser på orten ävensom ibland borgerskapet i Malmö och Lund /den förekom regelbundet på Knutsbalerna i Lund, jfr Emma Bendz: Från pilträdens land och syrenernas stad s./

En kadrill-melodi, som inte spelades i senare tid, var den s.k. Brännskadrillen /d.v.s. Brunns-kadrillen/ från Gullåkra i Brågarps socken som 1923 sjöngs för mig av då 87 åriga Kersti Andersson i Tottarp. I Gullåkra fanns på 1830 och 40-talen en hälsobrunn hos hemmansägaren Bengt Mårtensson. Han hade vid sin gård ett s.k. brunnshus där det ställdes till offentliga baler i brunns-salen, och där spelade "brännskadrillen". Den har endast

M. 9268: 26.

26

Landskap: Skåne
Härad: Bara
Socken: Burlöv, Tottarp Görslöv
m.fl.
Uppteckningsår:
Upptecknat av: Fil. dr. Ingemar Ingers
Adress: Lund
Berättat av:
Född år i
Amne: Danser
Svar på frågelista nr III.

2 repriser, under det att andra av mig kända kadriller har vanligtvis 4.

Gustav skål dansades ännu i början av 1900-talet. Den dansades till sångtext. Även barn dansade Gustavs skål.

Menuett är en okänd dans på orten; möjligtvis kan en reminiscens därav föreligga i ordet myllevitt som förekommer i texten till en ringdans, sjungen på 1860- och 70-talen:

"Vi ska hämta Lisebet som kan så vackert sjunga,
vi ska dansa myllevitt så hela jorden rongar".

Polska /i äldre mål uttalat pólscha/ var i manna- minne detsamma som Körepolska, som till melodi och danssätt ungefär motsvarar senare tidens "hambo" /jfr ovan s.

5/ Polska eller körepolska var en runddans i 3/4 takt, där de dansande höllo varandra om livet och om axlarna lik-

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

ACC. N:R M. 9268: 27

27
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

som i hambo. Man höll i varandra hela tiden och släppte inte varandra såsom i hambo. Man snurrade inte runt på samma ställe utan dansade runt rummet. Blott ett fåtal par voro uppe på samma gång, emedan denna dans fordrade stort utrymme /eller därför att inte alla behärskade denna dans?/ Körepolska dansades alltid till musik, men till vissa melodier fanns text till första reprisen t.ex. följande, spelade av musikanten Anders Persson i Djurslöv av Tottarps socken /f. 1804, d. 1883/:

"Kommer du å stjelor mina roor,
sjopp falli ralla lalla fa lalla lalla.
Di ska ja jo hava him te moor,
sjopp falli ralla lalla fa lalla lalla".

En annan polskemelodi som var gammal på orten var den s.k. "Runtenom", en förenklad variant av en men konstrik polskemelodi som fanns i Färs härad /bl. a. spelad av An-

M. 9268-28

28

Landskap: Skåne

Upptecknat av: Fil. dr. Ingemar Ingers

Härad: Bara

Adress: Lund

Socken: Burlöv, Tottarp, Görslöv
m.fl.

Berättat av:

Uppteckningsår:

Född år i

Ämne: Danser

Svar på frågelista nr lll.

ders Mårtensson i Vomb, jfr Sv. Landsmål XIV s. 90, nr 71/.

Runtenom såsom den spelades av Lars Lundin har jag en gång upp-
tecknat och kan på begäran ställa den till förfogande.

I början av 1900 talet började benämningen "hambo" komma
i bruk i st.f. körepolska, samtidigt som danssättet ändrades
och uppsvenska hambo-melodier kommo i bruk /jfr ovan/.

Ryska polskan var en särskild dans som förekom ännu på
1850- och 60-talen men som sedermera försvunnit. Den dansades
av 9 personer, 3 manfolk och 6 kvinnfolk som voro uppställda
enl. vidstående teckning, där manfolken betecknas med x x x
och kvinnfolken med + + +

+	+	+
x	x	x
+	+	+

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

ACC. N.R. M. 9268:29

29
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

d.v.s. manfolken stodo i det mellersta ledet och fruntimren i de båda yttre. Närmare beskrivning över danssättet saknas, men det uppgavs att denna dans var särskilt rolig. Melodien blev av mig upptecknad 1923 efter sång av änkan Kersti Andersson, Tottarp, som varit med om att dansa Ryska polskan i sin ungdom på 1850 och 60- talen.

Väva vadmal var en sånglek. Texten var följande.

Så vävor vi vadmal

så slå vi isammen

å väva valmal å slå isammen

å låta skäled gå rätt.

Så vävor vi rudor

så spoltar vi tudor

å väva rudor å spolta tudor

å låta skäled gå rätt.

M. 9268:30.

Landskap: Skåne
Härad: Bara
Socken: Burlöv, Tottarp, Görslöv
m.fl.
Uppteckningsår: Född år i

Upptecknat av: Fil. dr. Ingemar Ingers
Adress: Lund
Berättat av:

Ämne: Danser

Svar på frågelista nr 111.

Denna dans utfördes av barn och ungdom, såväl inomhus som i det fria, ännu på 1870- och 80-talen. En äldre bond-dotter i Burlöv, som är född 1866, säger sig ha fullkomligt minne av hur denna dans utfördes.

Göingadansen, uttalat Gýngadansen, har jag inte hört omtalas annorstädes än ifrån Lomma socken, belägen strax norr om det område som här företrädesvis behandlas. En bond-dotter som var född 1848 hade deltagit i den i sin ungdom. Den dansades efter klinegille. De dansande sprungo längs vägarna i en lång rad efter varandra, hållande i ett långt rep för att inte tappa bort varandra. Meddelaren beskrev dansen bl.a. sålunda:

"Så hadde vi itt lant rev, som vi hållt i, som vi lu gyngadansen etter. Så lu vi gyngadansen genom hela Lomme by, ifyll endast ovanstående uppgifter!

hänn ti Prässbarja, å där va vi inge å dansa. Så skolle
di forsöja å skarja dom onger tiden di la gyngadansen".
/Lua=löpa, springa/.

Tättihov. Samma meddelare, Elna Jönsson från Lomma omta-
lade en dans, kallad Tättihov /d.v.s. tätt ihop/ som före-
kom på 1860- och 70-talen, men som jag icke fått någon
närmare upplysning om. Den var också känd i Knästorp i
Bara härad och uppgives enl. Landsmålsarkivet i Lund sam-
lingar också ha funnits i Ljunits härad och i södra delen
av Frosta härad.

Häckakroksdansen, uttalat Hättjakrågadansen.

Denna dans förekom bl.a. i Tottarp och Drågarps
socken på 1850- och 60-talen. Någon närmare beskrivning
av danssättet har jag inte. Medan man dansade, sjöng
man oupphörligen "Hättjakrågadansen, hättjakrågadansen"

M. 9268:32.

32

Landskap: Skåne
Härad: Bara
Socken: Burlöv, Tottarp, Görslöv
m.fl.
Uppteckningsår: Född år i

Upptecknat av: Fil. dr. Ingemar Ingers
Adress: Lund
Berättat av:

Ämne: Danser

Svar på frågelista nr lll.

etc. Den dansades mest ute i det fria.

Hättjakråg ä annars=underlag för vagnshäckar..

Övriga danser, ej nämnda i frågelistan:

Berlinskan, uttalad Bärlinschan eller Bärlinskan, en pardans i 3/4 takt, till danssätt och melodi liknande Varsoviennne. Berlinskan förekom i senare hälften av 1800-talet men var efter sekelskiftet sällsynt liksom de flesta av de följande danserna. Till Berlinskan sjöng man i Burlövs socken följande text:

Halta Stina, halta Stina, varför haltar du så? :/:

Jag har så ont i en tå, så jag knappt kan gå :/:

Melodien är av mig upptecknad. 1:sta reprisen är näs-

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

tan identisk med 2:a reprisen i Varsovienne. 2:a reprisen är en helt självständig melodi utan motsvarighet i Varsovienne

Fingerpolkan. Melodien går i 2/4 takt. Denna dans var gångbar redan omkring. 1860, ty änkan Hanna Persson i Burlöv f. 1851, omtalar att denna dans var den första hon som barn lärde sig. Dansen har 2 repriser. 1:a reprisens dansas som vanlig polka. I 2:a reprisen ställa sig de dansande mitt för varandra. Först sätta de händerna i sidan och buga. Därpå klappa de tre gånger i händerna. Detta upprepas 2 gånger. Därpå sätter man upp först höger, så vänster pekfinger /"truar" d.v.s. hotar med fingrarna/. Så gör man ett lätt slag i luften med höger hand och snurrar runt var för sig. Denna repris liknar alltså den svenska klappdansen.

Kreutzerpolkan utt. Kröjs-polkan dansades under

M. 9268:34.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Fil. dr. Ingemar Ingers
Härad: Bara Adress: Lund
Socken: Burlöv, Tottarp, Görslöv m.fl. Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

34

1800 talets sista årtionden och ett stycke in på 1900 talet.
Till danssättet liknade den Rheinländer sådan jag sett den
utföras i Danmark, men tempot var hastigare. Till Kreutzerpol-
kan sjöng man följande text, som också var vanlig som barn-
rim:

"Du å ja å vi två
segla' i en träsko,
Nårr vi kom ti Kyppenhamn
då va träskon full ån vann".

Köra te Särslöv. Denna dans torde var begränsad till Torna,
Bara och Oxie härad. Särslöv, som givit dansen dess namn,
är en socken och by i norra delen av Oxie härad och gränsan-
de till Bara härad. Varför dansen fått detta namn har jag icke
kunnat utforska, men vill såsom en förmodan uttala att nam-

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

ACC. NR M. 9268:35

35
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

net uppkommit med allusion på Särslövs fordom avsides belägenhet från de allmänna färdevägarna. Färslöv omgives till stor del av Segeå och över Sege å existerade fordom icke någon hoförbindelse till Särslöv varför man från norr och öster isynnerhet, fick köra långa omvägar för att komma till Särslöv.

Köra te Särslöv är en runddans i 2/4 takt som utföres parvis i ganska hastigt tempo. De dansande fatta varandra såsom i hambo d.v.s. kavaljeren håller sin dam om livet och han håller henne om axlarna. Stegen kunna inte närmare beskrivas men kanske det finns någon annan som kan beskriva dem bättre än jag. Då denna dans är ganska ansträngande, pläga de dansande stundom för att pusta ut, emellanåt spatsa arm i arm framåt på golvet. Under själva dansen snurra de dansande runt i små cirklar. Flera olika melodier finnas till denna dans, de flesta med 2, någon med 3 rep-

M.9268:36.

Landskap: Skåne
Härad: Bara
Socken: Burlöv, Tottarp, Görslöv
Uppteckningsår: Upptecknat av: Fil. dr. Ingemar Ingers
Adress: Lund
Berättat av:
Född år i

Ämne: Danser

riser. Åtskilliga torde vara av rent folkligt ursprung men en av dem misstänker jag vara en urspr. gammal dansk galopp-melodi som hittat hit. Man kunde näml. också spela galopp-melodier till "Köra te Särslöv", särskilt den mycket populära "Över berg och backar", även kallad "Över stock och sten".

"Köra te Särslöv" kallas med ett kortare namn köran men denna benämning synes vara yngre. Denna dans förekom redan i förra hälften av 1800 talet och är ännu inte försvunnen. Den är en av de få vars popularitet hållit sig genom flera decennier.

Ett tidigt litterärt belägg på förekomsten av denna dans finnes i Klinghammers "Minnen från 1829-39" /tryckt 1841/, där "Köra till Särslöv" omtalas å sid. 63-64.

Köra te Särslöv kunde dansas såväl enbart för sig som
Ifyll endast ovanstående uppgifter!

ACC. NR. M. 9268:37

37
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

som till avslutning på kadrillen /se ovan/. Dansen är helt förbisedd av Nils Andersson, enär han knappt besökte de trakter där den förekom.

Laditå tillhörde senare hälften av 1800 talet. Första reprisen dansades såsom polka. I andra reprisen tog de dansande 4 steg långsamt framåt, varpå de hastigt ryggade tillbaka. Denna dans var redan i början av 1900 talet sällsynt. Till de första takterna av melodien sjöng man orden "Laditå, laditå." Omkring sekelskiftet, då dansen redan var sällsynt, plägade barn sjunga följande text till 1:a reprisen:

"Hadde ja, hadde ja kängor å galoschor
skulle ja, skulle ja, allri gå me tofflor".

/tofflor här alltid=trätofflor/

Möllaredansen är en variation av polka. Minns jag den rätt, bestod avvikelserna från vanlig polka däri att

M. 9268:38

Landskap: Skåne
Härad: Bara
Socken: Burlöv, Tottarp, Görslöv
Uppteckningsår: m.fl.

Upptecknat av: Fil. dr. Ingemar Ingers
Adress: Lund
Berättat av:
Född år i

Ämne: Danser

vid slutet av varje repris ta de dansande 3 steg rätt fram.

Till melodien sjöng man följande text:

"Kan du dansa möllaredansen, etc. två, tre?

Ja Möllaredansen ett två tre,

Möllaredansen kan du de?

Ett, två, tre."

På vissa orter säges egentligt "Möllarevalsens", vilket är fel när melodien går i 2/4 takt och således inte i vals-takt.

Möllaredansen tillhörde senare hälften av 1800 talet men var ovanlig efter sekelskiftet.

Pas de quatre, uttalet palekatt tillhörde 1800-talets sista årtionden /ovisst när dansen kom in på orten/ och 1900

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 9268:38.

38

Landskap: Skåne
Härad: Bara
Socken: Burlöv, Tottarp, Görslöv
m.fl.
Uppteckningsår: Född år i

Upptecknat av: Fil. dr. Ingemar Ingers
Adress: Lund
Berättat av:

Ämne: Danser

vid slutet av varje repris ta de dansande 3 steg rätt fram.

Till melodien sjöng man följande text:

"Kan du dansa möllaredansen, etc. två, tre?

Ja Möllaredansen ett två tre,

Möllaredansen kan du de?

Ett, två, tre."

På vissa orter säges oegentligt "Möllarevalsens", vilket är fel när melodien går i 2/4 takt och således inte i vals-takt.

Möllaredansen tillhörde senare hälften av 1800 talet men var ovanlig efter sekelskiftet.

Pas de quatre, uttalat palekatt tillhörde 1800-talets sista årtionden /ovisst när dansen kom in på orten/ och 1900

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

ACC. N:R M. 9268:39.

39
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

talets första årtionden. Omkring 1920 var den omodern men levde snart upp igen. Dansen utfördes på det vanliga viset varför ingen särskild beskrivning är behövlig. Alldeles samma dans benämnes på andra orter "schottis" men här sades alltid palekatt. Flera olika melodier förekommo. En av de mest populära hette "Min tös" men denna är nog en ursprungligen publicerad modedans. Vissa melodier hade också en folklig text. Således sjöng man i östra delen av Bara härad till en palekatt-melodi:

"Ja har vad i Vallby, ja har vad i Dalby,

ja har vad i Longarp å Himmestorpa kru".

Tantoli, här uttalat Tantelin tillhörde tiden omkring sekelskiftet och är för längesedan alldeles bortlagd. Den dansades också på offentliga danslokaler, t.ex. i Malmö,